

“ንዓይ ንኤርትራስ ናብ ፈደረሽን!”፡ ኢሳያስ ገበግኻ ተወዳኢ

ዶ. ገበረ ገበረማሪያም

አብዚ ሎማ-ቅነ፡ ሓደ ዲና ሙፍቲ ዝተባህለ ናይ ኢትዮጵያ ናይ ወጻኢ ጉዳይ ቃል አቐባሊ፡ **“ኤርትራውያን እንተዝሕተቱ፡ ካብ ኢትዮጵያ ዝተፈለዩላ ማዓልቲ ኣይኸብርዎን ኢዮም፡ ኣይፈትውዎን ኢዮም”** ኢሉ ብምዝራቡ፡ ኣብ ኤርትራውያን ቐጠዕ ዝመልኦ ናይ ማሕበራዊ መድያ ክትዓት ኣስዒቡ ቀንዮ ኣሎ። እቲ ዲና ሙፍቲ ዝበሎ ካብቲ ቡዙሓት ኢትዮጵያውን ብፍላይ ካኣ ኣምሓሩ ብቐጻሊ ዝብልዎ ዝተፈልይ ነገር የብሉን። ካብ ኩሉ ንላዕሊ ካኣ፡ ካብቶም ኢሳያስን ተላኣኣኸቱን ካብ ክብልዎምን ክገብርዎምን ዝጸንሑ ንልዕላውነት ኤርትራ ዝጸንጹ ወስታት ዝተፈልዩ ኣይኮነን ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ኣብኡ መሰረት ዝገበረን መቐጸልትኡ’ውን ኢዮ። እሞ ዳኣ ስለምንታይ ኢዮም ኤርትራውያን ብቐም ኢሳያስን ተላኣኣኸቱን ክገብርዎም ዝጸንሑን ዘለዉን ሓደገኛ ወስታታት ዘይተቐጥዑ፡ ሕጂ በዚ ናይ ኢትዮጵያዊ ኣምባሳደር መደረ ዝቐጥዑ ዘለዉ ዝብል ሕቶ ኣልዒልካ ምፍታሹ ኣገዳሲ ኢዮ። ትሕዝቶ ናይቲ ኢትዮጵያዊ ዝገበሮ መደረ ዘይኮነስ፡ ኣብ ምንታይ ኩነታትን ብኸመይ ኣገባብን ኢልዎ ኢዮ ዝያዳ ንኤርትራውያን ኣሻቕልዎምን ኣቐጠዕዎምን ዘሎ። እቲ መደረ፡ ኤርትራ ኣብ ዓሌት-ማእከል ዝገበረ ውግእ ሕድሕድ ኢትዮጵያ ምእታዎ ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ሰራዊት ኤርትራ ናብ ሰራዊት ኢትዮጵያ ክሕንፍጽ (ኣካል ሰራዊት ኢትዮጵያ ክኸውን) ኢዮ ኣብ ዝባሃለሉ ዘሎ ጊዜ፡ ኤርትራ ናብ ኢትዮጵያ ክትምለስ ናይ ፈደረሽን ዝርርብ ተውዲኡ ኣብ ዝባሃለሉ ዘሎ እዋንን መሰረት የዕኑድ ሃገርነት ኤርትራ ብሰንኪ ንዓሰርተታት ዓመታት ዘቐጸጹ የዕነውቲ ፖሊሲታትን ተግባራትን ኢሳያስ ጨሪሾም ሓደሽዶሽ ኣብ ዝበልሉ ህምትን፡ ብላዕለዊይ ባዓል ስልጣን ኢትዮጵያ ይሞሃብ ምህልዉ፡ ፍሉይን ሓደገኛን ይገብሮ። ኣምባሳደር **ዲና ሙፍቲ** ብድፍረት ከምኡ ምባሉ፡ መደባት ምጽንባር ኤርትራን ኢትዮጵያን ተውዲኦም ንትግባረ ተዳልዮም ከምዘለዉ ዝሕብር ስለዝኾነን፡ ኣብ ባይታ ትግባረን ስምብራታትን ክፈጥሩ ተኸእሎትት ስለዘለዎምን፡ ኣብ ኤርትራውያን ስምባደ ተፈጢሩ ኣሎ። ስለዝኾነን፡ ንሱ ከምኡ ምባሉ ዘይኮነስ፡ እቲ ንሱ ከምኡ ንኸብል ዘኸኣሎ ኣብ ባይታ ኤርትራ ዘሎ ኩነታት ኢዮ ቐጠዕ ኣብ ኤርትራውያን ፈጢሩ ዘሎ። **“ወደን ከይገንኣስ፡ ሰይቲ ወደን ይሓምዖ”** ከምዝባሃል ከይከውን፡ ኤርትራውያን ቐጠዕኦም ናብቲ ነቲ ኣብ ኤርትራ ዘሎ ፍጹም ፖለቲካዊ፣ ቁጠባዊ፣ ማሕበረ-ባህልዊ፣ ወ.ዘ.ተ. ብትኩታት ደይ መደይ ኢሉ ዝፈጠረ ቀንደኛ ጸላኢ ኤርትራን ህዝባን ዝኾነ **ኢሳያስ ኣፈወርቂ** ብምቕናዕ፡ ጸገሞም ንኣንገላብ ንኣዋሩን ንምፍታሕ ንስርዓት ኢሳያስ ብጠሙር ቃልሶም ክስዕሮዎ ይግባእ።

ኢሳያስ፡ መጀመሪያ ኣብ ጊዜ ሰውራ፡ ሰውራ ኤርትራ ከይዕወትን ኤርትራ ካብ ኢትዮጵያ ናጻ ከይትኸውንን ኩሉ ዝካኣሎ ገይሩ ዕላምኡ ክሰልጦ ስለዘይካኣለ፡ ድሕሪ ናጽነት ኤርትራ እኩይ ሽርሕታቱ ብምቕጻል፡ ንኤርትራ ናብ ኢትዮጵያ ንምሕውስ ኢዮ ክሰርሕ ጸኒሑን ዘሎን። ነዚ እኩይ ዓላምኡ ንምትግባር፡ ኣብ ርእሲ ህዝብን ሃገርን ኤርትራ ብዙሓት ሽርሕታትን ምትላላትን ንሰልስተ ዓሰርተታት ዓመታት ብምክያድ፡ ንኹሎም መቐምዖታት ሃገር ኤርትራ ኣፈራሪሱ ምስ ጨሪሸ፡ ሕጂ ንኤርትራ ምስ ኢትዮጵያን ንምጽንባር ሽርጉጉድ ክብል ጀሚሩ ኣሎ። ንኤርትራ ናብ ዓዘቕት ዓሌት-ማእከል ዝገበር ውግእ ሕድሕድ ኢትዮጵያ ምክታቱን ንሰራዊት ኤርትራ ናብ ሰራዊት ኢትዮጵያ ከምዝጸምበር ምግብሩን ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ኤርትራ ምስ ኢትዮጵያ ብከምቲ ናይ 1952 ፈደርሽን ንኸትቁረን’ውን፡ ኢሳያስ እኩይ መደባቱ ከምዝወደኦ ካብ ውሽጢ ኤርትራ ብዝተረሸቡ ሓበሬታታት ተነጺሩ ኣሎ። እሲ ማለት ካኣ፡ ካብ ድሌት ህዝቢ ኤርትራ ወጻኢ ብዝኾነ ኣገባብ፡ ንኤርትራዊ ሃገራዊ መንነት ብኢትዮጵያዊ መንነት ብምትካእ፡ ኤርትራውያን ኢትዮጵያውያን ተባሂሎም ክጽውዑ ኢሳያስ ፈሪድዎም ኣሎ ማለት ኢዮ። ከምቲ ሕብራት ሃገራት ኣብ መወዳእታ 1940ታትን መጀመሪያ 1950ታትን ንኤርትራ ብፈደረሽን ምስ ኢትዮጵያ ብምቕራን፡ (ናይ 1952 ፈደረሽን) ንኤርትራውያን ብዓመጽን ብዘይድሌቶምን ኢትዮጵያውያን ከምዝኾኑ ዝገበረ፡ ሕጂ ካኣ ኢሳያስ ንህዝቢ ኤርትራ ደግሲ ይደግሶ ኣሎ። “ወዲ ዓሻስ ክልተ ጊዜ ይህረም” ከምዝባሃል፡ ሕጂ ከ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ኢዱ ዘሎ ኣጥፊኡ፡ ናጽነት ንምንዳይ ኣንጻር ጎበጣ ኢትዮጵያ ሰውራ ከካይድ ዲዩ? ሕጂ እኩም መደባት ኢሳያስ ከይትግበር፡ ህዝቢ ኤርትራ ጥሙር ቃልሲ ብምክያድ ንኢሳያስ ካብ ስልጣን ብህጹጽ ክኣልዮ እንተክኢሉ፡ ኣንጻር ጎበጣ ኢትዮጵያ ሰውራ ምክያድ ኣይክድልዮን ኢዮ። እንተዘኮነ ግን፡ ሕጂ ኣይኮነን፡ ቀደምውን (1950ታትን 1960ታትን) እንተኾነ፡ ኤርትራዊ ኢትዮጵያውነት ተቐቢሉ ከምዘይፈልጥ፡ ንኢሳያስ ይኹን ንኢትዮጵያውያን ይኸውሎም ኢዮ ዝባሃል ኣይኮነን ። ኤርትራ ከም ልዕላዊት ሃገር ኣብዘይነበረትሉ (ብዓለም ከም ልዕላዊት ሃገር ትፍለጠሉ ኣብዘይነበረትሉ) ጊዜ ከይተረፈ፡ ኤርትራዊ ብመንፈሱ ኩሉ ጊዜ ከም ኤርትራዊ ኢዮ ንነብሱ ዝፈልጣ ዝነበረ። ንኤርትራ ናብ ኢትዮጵያ ናይ ምጽንባር እኩይ መደብ ኢሳያስ ኣብ ባይት ትግባረ እንተዳኣረኺቡ፡ እቲ ታሪኽ ናይ 1950ታትን 1960ታትን ኢዮ ክድገም ማለት ዲዩ? ንሙዕኑ እቲ ታሪኽ እንታይ ኢዮ ዝመስል? ግብረ-መልሲ ኤርትራውያን ከ እንታይ ይመስል ነይሩ? ኢሳያስ ነቲ ሰናይ ግብረ-መልሲ ኤርትራውያን ብኸመይ ጨውዮ፡ ነቲ ታሪኽ ዝድገሙሉ ኩነታት ፈጢሩ? ህዝብ ኤርትራ ነቲ ታሪኽ ከይድገም ብኸመይ ሕጂ ክቃልሶ ይኸእል? ነዚ ኹሉ መእሰሪ ወይ’ውን መሰረት ዝኸውን ሳይንስ እንታይ ይመስል? እስከ ናብቲ መሰረት ክወስድኩም።

መቸስ፡ ወዲ ሰብ ማሕበራዊ እንስሳ ኢዩ ከባሃል ሰሚዕኹም ትኹ። እዚ ማለት ካላ፡ ወዲ ሰብ ብሓባር ተጠርኒፉ ዝነበር ፍጡር ኢዩ ማለት ኢዩ። እቲ ጥራናፊ ካላ ከከምደረጃታቱ ብዙሕ መልክዓት ዝሓዘ ክኸውን ባህርያዊ ኢዩ። እዚ ማለት፡ እቲ ጥራናፊ በዘም ዝሰዕቡ ደረጃታት፡ ከም ኣብነት፡ ከፋፊልካ ክረእ ይካኣል፡-

1. **ቤተ-ሰባዊ** - ስድራ-ቤት፣ ማይቤት፣ ዓዲ፣ እንዳ፣ ቀቢላ፣ ነገድ፣ ወ.ዘ.ተ.
2. **ማሕበረ-ቁጠባዊ** - ዕቕብ፣ ማሕበር፣ ማሕበረ-ኮም፣ ማሕበር ዓዲ፣ ማሕበር ደቂ ከባቢ፣ ቤተክርስቲያን፣ መስጊድ፣ ብማሕበራዊ መድያ ብምትእስሳር ዝተጠርኒፈ ማሕበር (social networking)፣ ወ.ዘ.ተ.
3. **ሞያዊ** - ማሕበር መማህራን፣ ማሕበር ስራሕተኛታት፣ ማሕበር መንእሰያት፣ ማሕበር ተማሃሮ፣ ማሕበር ስነ-ጥበባዊያን (ደረጃታትን ምዙቀኛታትን፣ ሳኣልቲ፣ ደረሰቲ፣ ወ.ዘ.ተ.)፣ ማሕበር ናይ ሕገ ኪሊላታት፣ ማሕበር ደቂ ኣንስትዮ፣ ማሕበር ሓረስቶት፣ ወ.ዘ.ተ.
4. **ፖሊቲካዊ** - ውድብ፣ ሰልፊ፣ መንግሥቲ፣ ሃገር

እዘም ልዕል ኢሎም ተዘርዘሮም ዘለዉ ጥራናፊታት፡ ከከም ቅርጾምን ከከም ዘገልግልዎም ዓላማታትን ዝተፈላለዩ እኚ እንተኾነ፡ መሰረታዊ ባህርያቶም ግን ሓደ ኢዩ። ንኣብነት፡ ነብሲ-ወከፍ ጥራናፊ፡ ካብ ሓደ ኣባል ንላዕሊ ዝጠርኒፈ ስለዝኾነ፡ እቶም ኣባላት ዝሰማምዑሉ ናይ መጠርኒፊ ሓሳባት/ምክንያት/ዓላማ ወይ ዓላማታት ምህላው ኣገዳሲ ኢዩ። እቲይ-ምንታይሲ፡ ኣብቲ መጠርኒፊ ዓላማ ወይ ምክንያት፡ ኣባላት ሓደ ዓይነት ርእይቶ ወይ መረዳእታ እንተዘየብሎም፡ ስጡም ጥራናፊ ክፈጥሩ ስለዘይክእሉ፡ ጥራናፊኦም ዕድሙ ክህልዎ ኣይክእልን ስለዝኾነ፡ ብተወሳኺ፡ ዝኾነ ጥርናፊ፡ ይዕቦ ይንኣስ፡ ቅርጺ (Structure) ክህልዎ ባህሪያዊ ኢዩ ጥራሕ ዘይኮነ፡ ነቲ ቅርጺ ዘሰን፡ ናይ ነብሲ-ወከፍ ኣባል ቦታ፣ ተራ፡ ጉብኣትን መሰላትን ብንጹር ዝገልጽን ዘነጽርን ፡ ወግዓዊ ይኹን ዘይወግዓዊ፡ ናይ ውሽጥዊ ምምህዳር ሕገ/ቅዋም (Constitution) ክህልዎምን ኣገዳሲ ኢዩ። ስለዝኾነ፡ ነብሲ-ወከፍ ጥራናፊ፡ ኣብ ቅዋሙ መሰረት ዝገበረ ናይ መሪሕነት ቅርጺ ክህልዎ ግድነት'ውን ኢዩ። እዚ ዘነጽር መሰረታዊ ሓቂ እንተሎ፡ ነብሲ-ወከፍ ጥራናፊ፡ መሪሕነትን ተመራሕነትን ዘጠቓለለ ኮይኑ፡ መሪሕነት ጥራናፊ ብኸመይ ይምረጽ/ይቐውም፡ ንክንደይ ዓመታት የገልግል፣ ሓላፍነቱን ስልጣኑን፣ ግዴታኡን መሰላቱን ብሓደ ወገን፡ ግዴታትን መሰላትን ተመራሕነትን (ተራ ኣባላትን) ካላ ቦቲ ካልእ ሸነኽ ዝውሰን እቲ ቅዋም ምዃኑ ኢዩ። ኣብ ገለገለ ዓይነት ጥርናፊታት፡ መሪሕነትን ኣባልነትን (መን መራሒ ይኸውን መን'ውን መን ኣባል ይኸውን) ብልምዳዊ ወግዒ ዝውሰን ክኸውን'ውን ይክእል ኢዩ። ቤተ-ሰባዊ ዝዓይነቱ ጥርናፊ ከም ኣብነት እንተወሰድና፡ ካብ ነዊሕ ዘበናት እንዳተወራረሱ ብዝመጹ ልምድታትን ወግዕታትን መሰረት፡ ናይ ነብሲ-ወከፍ ኣባል ተራን ቦታን ፍሉጥ ኢዩ ጥራሕ ዘይኮነ፡ ነብሲ-ወከፍ ኣባል ቦትኡ ኣኸቢሩ፡ እቲ ቦትኡ ዝጠልቦ ቤተ-ሰባዊ ሓልፍነት ምፍጻም ከም ውሁብ ኢዩ'ውን ዝቐጸር። ከምዚኦም ዓይነት ዝምድናታት፡ ዝናኣሱ ንዝዓበዩ ወይ'ውን ተራ ኣባላት ንሓለፍቲ ክኸብርዎም፣ ክእዘዝዎምን፣ ዝብልዎም ክሰምዑን ዝገብር፡ ካብ ላዕሊ ንታሕቲ ዝዝርጋሕ ናይ ተዋርድ ደረጃ ቅርጺ (Fixed Chain of Command) ኢዮም ዝፈጥሩ።

ሓደ ጥራናፊ ሂወት ኣለዎ ዝባሃል፡ ነብሲ-ወከፍ ኣባል ጥርናፊ (ሓልፊ ይኹን ተራ ኣባል) ካብኡ ዝጥለብ እንዳኣማለኣ ጥዕና ጥራናፊ ተሓልዮ ማዓልታዊ ምንቅስቓሳቱ ዘካይድ እንድሕር ዳኣ ኮይኑ ኢዩ። ኩሎም ወገናት፡ ሓላፍነቶም ብግቡእ እንተዳኣ ገይሮም፡ ጸገም ከይተፈጥረ ሂወት ናይቲ ጥራናፊ ካብ ጊዜ ናብ ጊዜ እንዳማዕበለን እንዳዓበየን ይኸይድ። እንድሕርዳኣ ከምኡ ዘይኮነ ግን፡ ሽግር ይፍጠር'ሞ እቲ ጥራናፊ ቅሱን ኣይኮውንን። እቲ ሽግር ኣብ ጊዚኡን ብግቡእን እንተዘይታኣልዮ ካላ፡ እቲ ጥራናፊ ተዳኺሙ ናብ ምብትታን ገጹ ይኸይድ። እዚ ካላ፡ ኣብቲ እቲ ጥራናፊ ዝጥቀመሉ ናይ ግርጭታት ኣፈታትሓ ማላ ኢዩ ዝምርኮስ። ንኣብነት፡ **ምሳጻግን ምድሰካልን ኣባልነት፣ ካብ ሓላፍነት ምውራድ፣ ማሕበራዊ ተንጽሎ ምግባር፣ ምንዋር፣ ምብደን መቐጻዕቲ (ናይ ጉልበት፣ ገንዘብ፣ ማእሰርቲ፣ ብምት)፣** ወ.ዘ.ተ. ብዓፈንትን ኣግለልትን ዝኾነ ጥርናፊታት ኣዘዮም ዝዝውተሩ ዘይምዕቡላት ማላታት ኢዮም። ከምዚ'ቶም ዓይነት ጥራናፊታት ካላ፡ ኣብ መጨረሻ ተበታቲኖም ኢዮም ዝጠፍኡ። እዚ ዛዕባ እዚ ሰፊሕን ዝተሓላለኸን ስለዝኾነ፡ ሓደ መጽሓፍ ጥራሕ ዘይኮነስ ብዙሓት መጻሕፍቲ ብምጽሓፍ'ውን ተዓማኒ-ዝውዳእ ኣይኮነን። ስለዝኾነ፡ ናይዚ ሓጻር ጽሕፍቲ እዚኣ ዓላማ፡ ምስቲ ሕጂ ኣብ ኤርትራ ተፈጠሩ ዘሎ ኩነታት ብምዝማድ፡ ብዛዕባ እቲ ኣብ (4) ተጠቒሱ ዘሎ ጥርናፊ (ፖሊቲካዊ ጥርናፊ)፡ ሓደ ሓደ ጠቐምቲ ነገራት ዝሓዘ መልእኽቲ ናብ ህዝቢ ኤርትራ ንምሕልላፍ ጥራሕ ኢዩ።

ውድባት ወይ'ውን ሰልፍታት፡ ንህዝቢ ኤርትራ ሓደስቲ ኣይኮናን ጥራሕ ዘይኮነስ፡ መብዛሕትና ኤርትራውያን'ውን፡ ወይ ሕጂ ኣባላት ውድባት/ ሰልፍታት ኢና፡ ወይ'ውን እንተዋሓደ፡ ኣብ ሂወትና ኣብ ሓደ ወቕቲ ኣባላት ነይርና ንኸውን። ተመክሮ ህዝቢ ኤርትራ ካብ ጊዜ 1940ታት ጀሚሩ ክሳብ ሕጂ እንተራኣና፡ ነዚ ሓቂ እዚ ኢዩ'ውን ዝምስክር። ልዕል ኢሎ ከምዝተገለጸ፡ ዝኾነ ጥራናፍ ናይ መጠርኒፊ ዓላማ ክህልዎ ኣለዎ እንድና ኢልና፡ ዝኾነ ሰብ ካላ ኣባል ናይ ሓደ ወድብ ወይ'ውን ሰልፊ ዝኸውን፡ ነቲ ዓላማ ኣሚንሉ ነኸዕውቶ ንክቃለስ ኢሎ ኢዩ። ስለዝኾነ፡ ውድብ ወይ'ውን ሰልፊ ንባዕሉ ዓልማ ዘይኮነስ፡ ዓላማ ንምዕዋት ትጥቀመሉ መሳርሒ ጥራሕ ኢዩ። እዚ ማለት ካላ፡ ዕግበት ናይ ሓደ ኣባል፡ ኣብቶም እቲ ውድብ/ሰልፊ ነቲ ዝተጠርኒፈሉ

ዓላማ ሽትኡ ንምህራም ዝገብሮም ምንቅስቃሳት ኢዩ ዝምርኮስ። ከምዚ ካብኩነ፡ እቲ ኣብዚ ዝላዕል ኣገዳሲ ሕቶ፡ **“ኣባል(ላት) ዕግበት እንተዘይበሉ(ሎም)፡ ኹ እንታይ ይገብር(ሩ)?”** ዝብል ኢዩ። ንኣብነት፡ እቲ ውድብ/ሰልፊ (መሪሕነቱ) ገይጋ ይገብር ኣሎ ወይውን ናብ ገይጋ መንገዲ የምርሕ ኣሎ ዝብል ዕግበት፡ ኣባላት እንተለዎም፡ እንታይ ይገብሩ?” ። ሰለስተ ዓይነት ተኸእሎታት ክንጠቐስ ንኸእል። ንሳተን ካኣ፡ (1) ዘይዕግበቶም ምግላጽ ስለዘፍርሖም፡ ስቅ ኢሎም ርእሶም ኣድኒኖም ኣባላት ኮይኖም ምቕጻል፤ (2) ብሰንኪ ዘይዕግበቶም፡ ካብ ውድብ/ሰልፊ ኣባልነቶም ምስሓብን፤ (3) ነቲ ገይጋ ዝብልዎ መታን ክእረም፡ ዘይዕግበቶም ምግላጽ (ኣብ ኣኬባታት ምዝራብ፡ ብጽሑፍ ናብ መሪሕነት ውድብ/ሰልፍ ምቕራብ፡ ወ.ዘ.ተ.) ኢዮን። ነዛ ኣብ (3) ዘላ ተኸእሎ ብዝምልከት፡ ብተደጋጋሚ ተዛሪቦም (ዘይዕግበቶም ገሊጾም) ዝሰምዖም እንተዘይረኹቡ (እቲ ውድብ/ሰልፍ እቲ ዝብልዎ ዘለዉ ገይጋ እንተዘይኣረሞ) ኹ እንታይ ይገብሩ ዝብል ሕቶ ምምላስ ኣገዳሲ ኢዩ። ነዚ ብዝግባእ ንምምላስ ግን፡ ክልተ ኣገደስቲ ረጅሒታት ምርኣይ ከድልየና ኢዩ። ንሳተን ካኣ፡ እቲ ዘይዕግበት ዘርኢ ዘሎ ኣባል ኣብቲ ውድብ/ሰልፊ ዘልዎ ደረጃ ታኣማምንት (Loyalty) ብሓደ ሸነኽ፡ እቲ ውድብ/ሰልፍ ወይውን መሪሕነቱ፡ ኣብ ልዕሊ እቲ ዘይዕገብቱ ዝገልጽ ዘሎ ኣባል ዝህቦ ምላሽ ካኣ በቲ ካልእ ሸነኽ፡ ኢዮን። ናይ ኣባል ታኣማምንት፡ ካብ ጽኑዕ ታኣማምንት (ሓደ ጫፍ) ክሳብ ትሑት ታኣማምንት (ካላኣይ ተጻራሪ ጫፍ) ዝዘርጋሕ ደረጃታት ክህልዎ ባህርያዊ ኢዩ። ከምኡውን፡ እቲ ናይቲ ውድብ/ሰልፊ (መሪሕነት) ምላሽ፡ ካብ ኣወንታውን ቅጽበታውን (ሓደ ጫፍ) ክሳብ ብከቢድ መቕጻዕትታት ዝተሰነዩ ኣሉታዊ ምላሽ (ካላኣይ ተጻራሪ ጫፍ) ዝተዘርገሐ ኢዩ።

ነዚ ሕጂ ኣብ ኤርትራ ተፈጢሩ ዘሎ ኩነታት፡ ንምንታይን ብኸመይ ከምዝማዕበለ ተንቲና እስኪ ንርኣዮ። መጀመሪያ፡ ጉዕዞ ኤርትራዊ ሃገርነት ነዊሕን ዝተሓላለኹን ስለዝኾነ፡ ኣብዛ ሓጻር ጽሑፍቲ እዚኣ ተተንቲኑ ዝውዳእ ከምዘኮነ ምግንዛብ ከድሊ ኢዩ። ይኹንምበር፡ ኣብ ተምህሮ ኣብ ጊዜ ገድልን ድሕራኡ ዝቐጸሉን ንጉዕዞ ኤርትራዊ ሃገርነት ጸለውቲ ዝኾኑ ኩነታት ብምትጻር ትንታነ ምቕራብ፡ ዋላ ሕጻር ብዝበለ መልክዑ ይኹን፡ ንምስፋሕ ተረድኦ ህዝቢ ኣብዚ ሕጂ ዘሎ ኩነታት ኣዝዮ ሓጋዚ ኢዩ። ታሪኽ ኤርትራ ከምዝሕብሮ፡ ኤርትራ ኣብ ጥሪ 1890 ኢያ ናይ ሃገረ ጥልያን ግዝኣት ኮይና። ኣብ ጊዜ ካላኣይ ውግእ ኣለዎም (1939-1945)፡ ኣብ 1941 ዓ/ም ሃገረ ጥልያን ምስተሰበረት፡ ባዕዳዊ መግዛእቲ ጥልያን ብናይ እንግሊዝ ባዕዳዊ ግዝኣት ኢዩ ተተኪኡ። ስለዝኾነ ካኣ፡ ኤርትራ ክሳብ 1952 ዓ/ም ኣብ ትሕቲ ግዝኣት እንግሊዝ ኢያ ጸኒሓ ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ኣብ ክንድ ከምተን ኩለን ኣብ ትሕቲ መግዛእቲ ዝጸንሐ ሃገራት ኣፍሪቃ ናጽነታ ትረኩብ፡ ካብ ስነ-ምግባር ወጻኢ ብዝኾነ ኣገባብ፡ ኣብ ትሕቲ ልዕላውነት “ዘውዲ ኢትዮጵያ” ብንመዕሸውን ንጊዜ መግዝእን ጥራሕ ተባሂሉ ዝተሰነዐ “ፈደረሽን” ከምትቐረን ኢያውን ተገይራ። ከምኡ ስለዝነበረ ኢዩ ካኣ፡ እቲ ምትዕብሻው ምስተገብረን ጊዜ ምስተገዝኣን፡ ንጉስ ሃይለስላሴ ነቲ “ፈደረሽን” ብእደዋኒት ኣብ 1962 ዓ/ም ብምፍራስ ንኤርትራ ጎቢጡ መበል 14 ክፍለ-ሃገር ኢትዮጵያ ገይሩዎ። ህዝቢ ኤርትራ ካኣ፡ ካብ ንግሁኡውን እንተኾነ ናጽነቱ ዝደሊ ዝነበረ፡ ነዚ ኣብ ርእሲኡ ዝተፈጸመ ዓመጽ ንምብዳህን ናጽነቱ ንምጭባጥን “ሰውራ/ገድሊ” ሰራሒ ብምቕላስ፡ ድሕሪ ናይ 30 ዓመታት ደማዊ ዕጥቃዊ ቃልሲ፡ ኣብ 1991/93 ዓ/ም ናጽነቱ ረኺቡ። ህዝቢ ኤርትራ ሃገራዊ ናጽነቱን ልዕላውነቱን ምጭባጡ ኣዝዮ ኣገዳሲ ይኹንምበር፡ ነቶም ኣብ ኤርትራ ድሕሪ ናጽነት እንዳማዕበሉ ዝመጹን፡ ነዚ ሕጂ ዘሎ ኩነታት ንኸፍጠር ኣገዳሲ ተራ ዝተጻወቱን፡ ኣብ መስርሕ እዚ ነዊሕን ዝተሓላለኹን ጉዕዞ ቃልሲ ዝማዕበሉን ዝተጠርፉን **ማሕበራውን ስነ-ኣእምራውን ረጅሒታት (Social and Psychological Factors)** ኣለዉ ኢዮም። እስከ፡ ምስዚ ሒዝናዮ ዘለና ኣርእስቲ ብምትእስሳር ክንርደኦም ንፈትን።

ልዕል ኢሉ ከምዝተገልጸ፡ መጀመሪያ ብዘይ ንቡር ፈደረሽን፡ ሲዒቡ ካኣ ብጎበጣ፡ ኤርትራ ኣብ ትሕቲ ኢትዮጵያ ምስወደቐት፡ እቲ ነብሱ ከም ኤርትራዊ ገይሩ ክፈልግ ዝጸንሐ ህዝቢ ኤርትራ (ጣልያን ንኤርትራ ንልዕሊ 50 ዓመታት ከም ሓንቲ ግዝኣት ገይሩ ኢዩ ዝዘለዎ)፡ **“ኢትዮጵያዊ ኩን ወይውን ኢትዮጵያ ኢካ”** ኢዩ ተባሂሉ። እዚ፡ ዳርጋ ንኹሉ ኤርትራዊ ኣይተዋሕጠሉን ኢዩ ዝነበረ እንተተባህላ ምግናን ኣይኮነን። ዋላኹ ኤርትራ ብኣካል ኣብ ትሕቲ ኢትዮጵያ ትምር'ምበር፡ ህዝቢ ኤርትራ “ኢትዮጵያውነት” ብስነ-ኣእምራኡ ክቐበሎ ኣይካኣለን ጥራሕ ዘይኮነስ፡ መንነቱ ንምምላስን ንምውሓስን ናብ ገድሊ ብቐጻሊ ኢዩውን ዊሒዙ። ነቶም ካብ ኤርትራ ወጻኢ ዝነበሩ ዝነበሩ ኤርትራውያን ብፍላይ ግን፡ ኤርትራ ትባህል ብዓለም ዝተፈለጠት ልዕላዊት ሃገር ስለዘይነበረትን እቲ ዝነበሮም ናይ መቐሳቐሲ ፓስፖርትታውን፡ **“ዜግነት ኢትዮጵያዊ(ት)”** ዝብል ስለዝነበረ፡ ምርጻማት ናይ **“ውዳዕ ከውንነትን”** **“ውሽጣዊ/ስነ-ኣእምራዊ ድሌትን”** የጋጥሞም ነይሩ። ነዚ ምርጻማት እዚ ንምእላይን፡ ነቲ ዝነበሮም ስነ-ኣእምራዊ ድሌታት ንምርዋይን፡ ንኤርትራን ኤርትራውነትን ይውኸል ኢዩ ምስዝብልዎ ኣካል ብቐጥታ ምትእስሳር ክገብሩ ነይሩዎም። ውድባት ኤርትራ ከም ንኤርትራን ንኤርትራውነትን ዝውክላ ገይሩ ስለዝቐጸረን፡ ኩሉ ኤርትራዊ ኣብ ዘዝነበሮ ናይ ወጻኢ ሃገር እንዳተወደብ ኣካለን ኮይኑ ክንቐሳቐሽ ካኣ ጀመረ። በዚ ኣገባብ እዚ፡ እታ “ናይ ስነ-ኣእምሮ ኤርትራውነት” ኣካላዊ ባይታ ወይ መግለጺ ረኺባ፡ ኣብ ወጻኢ ዝነበሩ ዝነበሩ ኤርትራውያን ምስ ህዝባምን ሃገሮምን ብቐጥ ዘራክቦም ናይ መላጋግቦ ገመድ ክፈጥሩ ኪኢሎም። ኤርትራውያን፡ ብብኸባቢኦም፡ ብማሕበር ክይተረፈ ተጠርጎዩም (ማሕበር ደቂ ኣንስትዮ፣ ማህበር ሰራሕተኛታ፣ ማሕበር ተማሃሮ፣ መሕበር መናእሰይ፣ ወ.ዘ.ተ.) ኣብ ሰውራ ተወዲቦም ሃገራዊ ቃልሶም ካብ ርሑቕ ከካይዱ ኪኢሎም ኢዮም። ናጽነት ከውን ኣብ ምግባር ካኣ ወሳኒ ተራ ከምዝተጻወቱ ክስመረሉ ዘለዎ ሓቂ ኢዩ።

ይኹን እምበር፡ እዚ ዓይነት አገባብ ቃልሲ እዚ ዝፈጠሮምን ኣብ ዝተናወሐ ናይ ቃልሲ ጊዜ ዝማዕበሉን ዘይቁዳሳንን ሃሳይትን ባህርያት ኣብ ሕብረተ-ሰብ ኤርትራ ተጠርፎም ኢዮም። እንታይነትን ከመይነትን ናይዞም ዝተጠርፉ ጎዳኢቲ ባህርያት ንምርዳእ፡ ብዝርዝር ብኸምዚ ዝስዕብ ትንታነ ምሃብ ሓጋዚ ኢዮ፡-

ሀ) ንሙብዛሕትኦም ነቶም፡ ኣብ ጊዜ ሰውራ፡ ኣብ ወጻኢ ዝነበሩ ዝነበሩ ኤርትራውያን ብሓፈሻ፡ ነቶም ኣብ ገድሊ ተሰሪዖም ዝቃሰሉሱ ዝነበሩ ካሓ ብፍላይ፡ “ኤርትራ ማለት ውድብ (ህ.ግ ወይ ጅብሃ)፤ ውድብ ማለት ካሓ መሪሕነቱ” ኮይኑ ይስመዖም ነይሩ ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ናብቲ ዝነበርዎ ውድብ ወይ መሪሕነቱ ዝነበርዎ ታኣማምነት (Loyalty)፡ ልክዕ ከም ሓደ ዜጋ ናብ ሃገሩ ዘለዎ ታኣማምነት ኢዮውን ነይሩ። ውድብ ወይ መሪሕነት፡ ዘይጋገ፡ ኩሉ ዝፈልጥ፡ ዘይንቐፍ፡ ወ.ዘ.ተ. ኮይኑ ይስመዖም ስለዝነበረ፡ ውድብ/መሪሕነት ዝብሎ ብዘይ ሕቶን ርእይቶን የተግብሩ ነይሮም። ብሕልፊ፡ ህ.ግ. ንሜዳ ኤርትራ ንበይኑ ምስባሓቶ፡ “ኤርትራ ማለት ህ.ግ.፤ ህ.ግ. ማለት ካሓ ኢሳያስ (መሪሕነት ህ.ግ.)” ዝብል መንፈስ ኣብ ሙብዛሕትኦ ኣብ ወጻኢ ዝነበር ዝነበር ኤርትራዊ እንዳሰረጸን ዓብላሊ ኣተሓሳስባ እንዳኮነን ከይዱ። እቲ ተራ ተጋዳላይውን እንተኾነ፡ ከምዚ ዓይነት መንፈስን እምነትን ከምዝህልዎ ተገይሩ ኢዮ ታሃሂዱ። “ግንባር ኣለኒ፡ ዕድል ኣለኒ፡ ምስኻ ቐንዕቲ ውድብ ዘሰለፈኒ፤ ኢሳያስ ኣፈወርቂ፡ ተኩሱ ሸሙ ኢዮ ዝጽሕፍ፤ ወ.ዘ.ተ.” ዝብሎ ደርፍታን ፕሮፓጋንዳታትን እንተተረኣ፡ ነዚ መንፈስ እዚ ንምስራጽ ዝዓለሙ ምንባሮም ምርዳእ ኣጸጋሚ ኣይኮነን። ድሕሪ ናጽነት ኤርትራውያን እንተኾነ፡ እቲ መንፈስን ኣተሓሳስባን ቀጺሉ ኢዮ። ህ.ግ. ናጽነት ዘምጸአ ውድብ ኢዮ ተባሂሉ፡ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ኢሳያስ ዓብዩ እምነት ኢዮ ኣንቢሩ ነይሩ። ነዚ ከውንነት እዚ ብምምዝማዝ፡ “ሃገረ ኤርትራን” “ህ.ግ. ወይውን መንግስቲ ኤርትራን” ሓደ ኣካልን ዘይነጻጸሉን ኢዮም፤ “ሓደ ልቢ ሓደ ህዝቢ”፤ “ንሱ ንሕና፡ ንሕና ንሱ”፤ ወ.ዘ.ተ. እንዳተባህሉ፡ ናይ ሓደ ሰብ ምልኪ ከምዝስዕርር ኢዮ ተገይሩ። ናይባሓቂ ካሓ፡ ዋላ ከስብ ሎሚ፡ ንብዙሓት ኤርትራውያን፡ ኣብ ሞንጎ “ህዝቢ ኤርትራ”፡ “ሃገረ ኤርትራን” “መንግስቲ ኤርትራን” ፍልልይ ዘሎ ኣይመስሎምን ኢዮ። ስለዝኾነ ኢዮ ካሓ፡ ኩሉ ጊዜ ኢሳያስ ዘዝበሎም ዝገብሩን፡ ዝኮነ ንኢሳያስን ስርዓቱን ዝቐወም፡ ንሃገረ ኤርትራ ከምዝቐወም ዘሎ ገይሮም ዝርድእዎ። ገለ ካብዚኣቶም፡ ምስቲ ሕጂ ማዕቢሉ ዘሎ ኩነታት፡ ኢሳያስ “ምስ ኢትዮጵያ ተደምርና ኣለና” ክብል ከሎ፡ ደድሕሪኡ ዝስዕቡ ኢዮም። እቲ ዝኸፍኦ ካሓ፡ ኢሳያስ ነዚ ከውንነት እዚ ብምምዝማዝ፡ ንኤርትራ ብዘይ ገለ ዕቱብ ተቐውሞ ከባድማ ምኽኣሉ ኢዮ።

ለ) ከምቲ ኣብ ላዕሊ ተገልጹ ዘሎ፡ ኣብ ወጻኢ ሃገራት ዝነበር ዝነበረ ኤርትራዊ፡ ብሓፍሽ ውድባት (Mass Organizations) ተጠርጎኖ ካብ ርሑቕ ንናጽነት ተቐሊሱ፡ ኣገዳሲ ተራ ካሓ ተጻዊቱ ኢዮ። እቲ ካብ ርሑቕ ኮይንካ ምቕላሳን፡ ባህርያት መሪሕነት ናይተን ተውዲቡለን ዝነበራ ውድባት፡ ብዝፈጠሩ ኩነታት፡ ርክባት/ዝምድናታት ኣብ ሞንጎ እቶም ኣብ ወጻኢ ሃገራት ኮይኖም ዝቃሉሱ ዝነበሩ ኤርትራውያንን እቲ ኣብ ሜዳ ዝነበረ መሪሕነትን፡ ኣብ ማዕርነት ዝተሰረተ ኣይነበረን። እቲ ኣብ ሜዳ ዝነበረ መሪሕነት፡ ከም ገባርን ሓዳግን ኮይኑ፡ ድላዩ ዝገብር፡ እቲ ኣብ ወጻኢ ዝነበረ ካሓ፡ ካብ መሪሕነት (ሜዳ) ዝመጸ ትእዛዝ ብዘይ ሕቶን ዘረባን ዘተግብር ዝዓይነቱ ርክባት ኢዮ ነይሩ። እቲ መሪሕነት፡ “ንሕና እንዲና ኣብ ሜዳ ዘለና፡ ንሕና ኢና ንፈልጥ፤ መን ፍለጡ ኢልዎም፤ ወ.ዘ.ተ.” እንዳበለ፡ ንዝኾነ ካብ ወጻኢ ዝላዕል ሕቶ ወይ ሓሳባት ዕድል ይህብ ኣይነበረን ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ንዝኾነ ሕቶ ዘልዕል ውልቀ-ሰብ ይኩን ጉጅለ፡ የፈራርሕን ይቐጽዕን ነይሩውን ኢዮ። እቲ ዝጥቐምሉ ዝነበሩ ዓይነት መቐጻዕትታት ብዙሕ ኮይኑ፡ እተን ዝኸፍኦ ግን፡ “ኣካላዊ ጉዳትን” “ማሕበራዊ ተነጽሎን (social isolation)” ኢዮን ነይረን። ነቲ ሕቶ ዘልዕል ወይውን ወቐሳ ይኹን ርእይቶ ዘቐረበ ኣካል፡ ማሕበራዊ ተነጽሎ (social isolation) መታን ከጋጥሞ፡ ኩሉ ዓይነት ናይ ጸለመ ዘመተ ኣብ ርእሲኡ ከምዝካየድ ይገብሩ። እዞ ማሕበራዊ ተነጽሎ፡ ከባድ መቐጻዕቲ ስለዝኾነት፡ ብዙሕ ሰብ ይጸወራ ኣይነበረን። ካብ ዝኾነ ኤርትራዊ ጉጅለ፡ ማሕበር፡ ሓፋሽ ውድባት፡ ማሕበረ-ኮም፡ ዓርኪ-ማሓዳ፡ ቤተ-ሰብ፡ ወ.ዘ.ተ. ምንጻል ማለት፡ “ኤርትራውነትካ” ከምምስኣን ተገይሩ ይውሰድ ስለዝነበረን፡ እቲ ሰውራ ካሓ ከም መለጋግቦ ናይ ኤርትራውነት ኮይኑ የገልግል ብምንባሩን፡ ዝበዝሕ ኤርትራዊ፡ ካብ ሕቶ ዝሓትትን ወቐሳ ዘቐርብን፡ ርእሱ ኣድኒኑ ዝተባህሎ እንዳገበረ ክቐጽል ኢዮ ዝመርጽ ዝነበረ። እቶም ውሑዳት ብትብዓት ሕቶታት ዝሓተቱን ወቐሳታት ዘቐረቡን ኤርትራውያን፡ ንሓለንጊ “ማሕበራዊ ተነጽሎን” “ኣካላዊ መጉዳእትን” ኢዮም ተፈሪዶም። ንኣብነት፡ [ታሪኽ ናይ “ኤርትራውያን ንናጽነት ኣብ ሰሜን ኣመሪካ](#) (Eritreans for Liberation in North America (EFLNA)) እንተተረኣ፡ ነዚ ሓቂ እዚ ኢና ንማሃር። እዚ ኣገባብ እዚ፡ ድሕሪ ናጽነት ኤርትራውያን እንተኾነ ቐጸሉ ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ከሳብ ሕጂ ኢሳያስን ስርዓቱን ዝጥቀምሉ ዘለዉ ፍቱን ናይ መዕፈኒ ሜላ ኢዮ።

እዘን ኣብ (ሀ)ን (ለ) ተገለጹን ዘለዎ ሓቕታት፡ ነቲ ድሕሪ ናጽነት ኣብ ኤርትራ ዝማዕበለ ኩነታት ኣብ ምፍጣር ዓብዩ ግደ ኣለውን። ኣብ ኤርትራ ናይ ሓደ ሰብ ስርዓት ተተኪሉ፡ ዲክታቶራዊ ምሕደራ ሱር ሰዲዶ ሰርዲዶ። እታ ሕቶ ይኩን ወቐሳ ዘይትጻወር ዝተለመደት ባህርያት መሪሕነት ቐጸላ፡ ህዝቢ ካሓ መሪሕነት ዝብሎ ኩሉ ሓቂ እንዳበለ፡ ኢሳያስ ዘዝበሎ ምግባርን ምድጋም ጥራሕ ዳኣ ኮነ ስርሑ። ንኣብነት፡ ኢሳያስ፡ ዋላ ነቶም ንጋግላ ኣለና፡ መንገድና ነስተኸከል፤ ስልጣን ንህዝቢ ነረኹብ፤ ወ.ዘ.ተ. ዝበሉ ኣባላት ማእከላይ ባይቶ ዝነበሩ ነባራት መራሕቲ ከይተረፈ፡ ሰፊሕ ናይ ምንዋርን ጸለመን ዘመተ (ማሕበራዊ ተነጽሎ) ድሕሪ ምክያድ፡ ብኣልማማ ሓይሩ ከጥፈኦም ከሎ፡ ህዝቢ ኣጣቕዒሉ። ኢሳያስ፡ ቐዋም ኤርትራ ጉሒ፡ ንኤርትራ

ብዘይ ቅዋምን ሕግን ንልዕሊ 20 ዓመታት ከገዝአ ከሎ፡ ኢሳያስ ዘዘበሎ ምድጋም እንተዘይኮይኑ፡ ቅዋም ይተግበር ኢሉ ዝተዘረበ ይኩን ኣብ ጎደናታት ወጺኡ ናይ ተቃውሞ ሰልፍታት (እቶም ሓደ ሓደ ናይ ብደምበ ፍትሒ ዝግበሩ ገዲፍካ) ዝገበረ የልቦን እንተተባህለ ምግናን ኣይኮነን። ብኣንጻሩ እጂ ዳኣ፡ ኢሳያስን ስርዓቱን ናብ ዝጽውዕዎ ኣኼባታትን ጽምብላትን፡ ህዝቢ ግልብጥ ኢሉ ክኸይድ ይረኣ። ኣብ ከምዚኣም ኣኼባታትን ጽምብላትን፡ ንሃገር ዝምለከቱ ሕቶታት ከምገለ መሊቑሎም ዝሓቱ ሰባት እንተተረኺቦም፡ **“መን ኮይንካ ኢካ ንስኻ ንጻፍ ትሓተና፤ ንስኻ ካባና ብዛዕባ ኤርትራ መን ፍለጥ ኢሉጂ፤ ንስኻ ካብ መንግስቲ ንልዕሊ ንኤርትራ መን ሓላይ ገይሩጂ ኢዩ፤ ወ.ዘ.ተ.”** ዝብላ ዝደጋገማ ሓረጎት ብናህርን ብቕጠዎን ከም ግብረ መልሲ ክዋሃባ ምስማዕ ልሙድ ኢዩ። እሞ ዳኣ ከምዚ እንተኸይኑሰ፡ “ስለምንታይ ሰባት ናብ ኣኼባታትን ጽምብላትን ኢሳያስን ስርዓቱን ብብዝሒ ይኸዱ?” ኢልና ንሓትት ንኸውን። እቲ መልሲ፡ ነዘን ኣብ (ሀ)ን (ለ) ተገሊጸን ዘለዎ ሓቅታት ጠሚርና ብምርኣይ ክንረኽቦ ንኸእል ኢና። ጥቕልልን ሕጽርን ብዘበለ ኣገላልጻ ክረኣ ከሎ፡ **ዝበዝሕ ሰብ፡ ብልቡ ዝድግፍ ስለዝኾነ ዘይኮነስ፡ ማሕበራዊ ተነጻጽ ከዩጋጥሞ ብምፍራሕ፡ ገጸ ከርኢ ጥራሕ ኢዩ ዝኸይድ።** ንኢሳያስን ስርዓቱን ግን እዚ ኣገዳሲ ኣይኮነን። እቲይ ምንታይሲ፡ ናይቶም ኣኼባታትን ጽምብላትን ቪድዮታትን ስእልታትን ብምውሳድ፡ ኣብ ኤራትሪ ደጋጊሙ ብምፍናው፡ “ረኣኹም፡ ኩሎም ኣብ ወጻኢ ዝነበሩ ኤርትራውያን፡ ናዓይ ኢዮም ዝድግፉ” እንዳበለ ንኣብ ኤርትራ ዝንብር ህዝቢ ከታልለሉ ስልዝኸእል። ናይ ባሓቂ ካኣ፡ እዚሓ ሓንቲ ካብተን ኢሳያስን ስርዓቱን ዝጥቕሙለን ዓባይቲ ናይ መዕፈኒ መሳርሒታት ኢያ ኮይና ከተገልግል ጸኒሓን ዘላን። ስለዝኾነ፡ እቶም ብልብኹም ንኢሳያስን ስርዓቱን ዘይትድግፉ ኤርትራውያን፡ ዘይምድጋፍኩም ብግብሪ ክሳብ ዘይተሰነዩ፡ መሳርሒ ምልኪ ኮይንኩም ንህዝብኹም ትጎድኡ ምህላውኩም ምግንዛብ ኣገዳሲ ኢዩ።

ከምቲ ልዕል ክብል ብሰፊሑ ተገሊጹ ዘሎ፡ ሰፊሕ ክፋል ካብ ህዝቢ ኤርትራ፡ “ጽኑዕ ታኣማምነት (strong loyalty)” ኣብ ኢሳያስን ስርዓቱን ኢዩ ጸኒሕዎ። ኢሳያስ ካኣ ነዚ ብምምዝማዝ፡ ንህዝቢ ኤርትራ ናብ ገደል ሒዞ ክኸይድ ኢዩ ጸኒሑ። ሕጂ ግን፡ እቲ “ንኤርትራ ናብ ኢትዮጵያ ናይ ምጽናባር” እኩይ መደባት ኢሳያስ እንዳተኸሸሐ ስለዝኸደ፡ ዳርጋ ኩሉ ኤርትራዊ እቲ ሓቀኛ መንነት ኢሳያስ ብዝግባእ ተገንዚብዎስ፡ እቲ ዝነበረ ታኣማምነት ኣብ ዝበዝሐ ክፋል ኤርትራዊ የለን ከባላል ይካኣል ኢዩ። ዝተረፈ እንተሃልዩ፡ ኣዝዩ ትሑትን ውሑዱን (weak loyalty) ጥራሕ ኢዩ ዝኸውን። ዋላውን እቶም ኣዝዩ ጭፉን ዝኮነ ደገፍ ንኢሳያስ ኣለዎም ዝባሃሉ ኤርትራውያንውን እንተኾኑ፡ ምጽምባር ኤርትራ ናብ ኢትዮጵያ ይድግፉ ኢዮም ኢልካ ዝሕሰብ ኣይኮነን። ስለዝኾነ፡ ሙብዛሕትኣም ደገፍትን ሳዓብትን ኢሳያስን ስርዓቱን ዝነበሩ ኤርትራውያን፡ ደገፎም ኣቋሪጹም ኣብ ጎድኒ ፍትሓዊ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ተሰሊፎም፡ ንኤርትራን ኤርትራውነትን ንምድሓንን ንምዕቃብን ንክቃለሱ ትጽቢት ይግበረሎም ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ብግብሪውን ክቃለሱ ጀሚሮም ኣለዉ። እቲ ኣብ ደንበ ፍትሒ ተሰሊፉ ዘሎ ኤርትራዊ ካኣ፡ ነዘም ንኢሳያስን ስርዓቱን ምድጋፍ ኣቋሪጹም፡ ኣብ ጎድኒ ፍትሓው ቃልሲ ዝጸንበሩ ዘለዉ ኤርትራውያን፡ ምቐእ ናይ ማሕበራዊ ሂወት ባይታ ክፈጥረሎም ትጽቢት ይግበረሉ። እታ ዝፈርሕዎ መቐጸዕቲ (ማሕበራዊ ተንጽሎ) እንድሕርዳኣ ተፈትሓ፡ ብዙሓት ደገፍቲ ኢሳያስን ስርዓቱን፡ ናብ ደንበ ፍትሒ ተጸንቢሮም፡ ምልኪ ኣብ ምዕናውን ኤርትራዊ ሃገርነት ኣብ ምድሓንን ኣገዳሲ ተራ ክጻውቱ ይክእሉ ኢዮም። ብግደ ሓቂ እንተኸይኑ፡ ንኢሳያስን ስርዓቱን ንምሰዓር፡ ናይ ህዝቢ ኤርትራ ናይ **“ደገፍ ጻሉኡ”** ክትነቅጽ ኣለዎ። ነዚ ንምግባር ካኣ፡ ነቶም ክድግፍዎ ዝጸንጡ ኤርትራውያን፡ ደገፎም ክቋርጹ ንምግባር ምቅላስ ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ዝሕቐፍሉ ማሕበራትብኣዊ ባይታ ምጥጣኸውን ኣገዳሲ ኢዩ። ኣብዚ ጉዳይ እዚ፡ ደምበ ፍትሒ ዕቅብ ስራሕ ኣይሰርሐን ተባሂሉ ኢዩ ዝሕመ። ብኣንጻሩ እጂ ዳኣ፡ ነጻጊ ብዝኾነ ኣገባብ ኢዩ ክቃልስ ጸኒሑ። “እዚ ኹ ኣብይ ነይሩ ኢዩ፡ ህግደፍ፤ ኣንጻር ካብቲ ስርዓት ንዝወጹ ኤርትራውያን ዝቐንዐ፡ ሽም ምጥፋእን ጸለመታትን ምክያድ፤ ወ.ዘ.ተ.” እንዳበልካን እንዳገበርካን፡ ናይ ህዝቢ ኤርትራ **“ደገፍ ጻሉ”** ኢሳያስ ከተንቅጽ ኣይካኣልን ኢዩ።

እዚ ኩሉ ንሃገር ዘጥፍእ ተግባራት እንዳገበረ ከሎስ፡ ስለምንታይ ኢዮም ንኢሳያስን ስርዓቱን ዝድግፍዎ ኢልና ንግረም እንተለና፡ እቲ ደምበ ተቃውሞ እንተኾነውን፡ ካብኡ ዝሓይሽ ኣይኮነን። ንምንታይ ኢዩ ደምበ ተቃውሞ፡ ፋሕ ኢሉ? ስለምንታይ ተኣኪቡ ሓደ ጥርናፊ ዘይፈጠረ? ስለምንታይ ውድባት ብብግዚኡ ይፈናጨላ? ወ.ዘ.ተ. ንዝብሉ ሕቶታት፡ መልሶም ሓንቲ ኢያ - ከምቲ ሙብዛሕትኣም ደገፍቲ ህግደፍ፡ ታኣማምነቶም (loyalty) ንኤርትራ ምጂን ገዲፎም ንኢሳያስ ዝኾነ፡ ብተማሳሰሊ ካኣ፡ ሙብዛሕትኣም ኣባላት ውድባት፡ ታኣማምነቶም ካብ ነቲ ዘለውዎ ውድብ ዝቐመሉ ዓላማታት፡ ንውልቀ መራሕቲ ስለዝኾነ፡ መራሕቲ ተባኢሶም ክፈላለዩ ከለዉ፡ ደድሕሪ እቶም ዝኣምንዎም መራሕቲ ብምኻድ ውድባት የባዝሑ። ካብኡ ሓሊፉውን፡ ውድብ/ሰልፊ፡ ካብ ናይ መቃለሲ መሳርሒ ምጂን ሓሊፉ፡ ንባዕሉ ዓላማ ይኸውንዎ፡ ከምዚ ናይ ቤተ-ሰብ ዝዓይነቱ ጥርናፊ ይፍጠር። መራሕቲ ውድብ ካኣ ከምቲ ንኣቦን ኣደን ናይ ሓደ ቤተ-ሰብ ዝዋሃብ፡ ምሉእ ታኣማምነት (Complete Loyalty) ይግበረሎም። ኣባላት ካኣ ብዘይገለ ሕቶን ወቐሳን መራሕቲ ነናብ ዝኸደዎ ስቕ ኢሎም ተተገቲቶም ይኸዱ። ስለዝኾነ፡ ደምበ ተቃውሞ ካብ ከምዚ ዓይነት ሂወት ክወጽእ ክኸእል ኣለዎ። ታኣማምነትና፡ ንኤርትራን ህዝባን ክኸውን ኣለዎን ይግባኣን። እዚ ማለት ካኣ፡ ንኤርትራን ህዝባን ኣብ ዝጠቐም ዓላማ ተጠርኒፍና ክንቃለስ ይግባኣና። ከምቲ፡ ኣብ ጊዜ ገድሊ፡ ንብዙሓት ኤርትራውያን ህ.ግ./ተ.ሓ.ኤ፡ ኤርትራ ዝመስሎም ዝነበረ፡ ሕጂ ካኣ፡ ዘለናዮ ውድብ፡ ሰልፊ

ወይ'ውን ምንቅስቃሴ፡ ኤርትራ እንዳመሰልና፡ “ውድባይ፣ ሰልፊይ ወይ'ውን ምንቅስቃሴ” እንዳበልና፡ ናይ ኤርትራን ህዝባን ዕማም ንገብር የለናን። እስከ ከም ዜጋታት ንኩባና ናጻ ንግበራ'ሞ፡ ታኣማምነትና ምሉእ ብምሉእ ኣብ ኤርትራን ህዝባን ገርና፡ ናይ ሓባር መቃለሲ ጥርናፊ ንፍጠር። ከምኡ ከንገብር እንድሕር ዳኣ ኪኢልና፡ ግዙኣት ናይ ጸቢብ ውድብ፣ ሰልፍ ወይ'ውን ምንቅስቃሴ ከንከውን ኣይኮናን። ሕጂ ትድላ ዘላ ህጽጽትን ጊዜ ዘይትህብን ሃገራዊት ዕማም፡ **“ሃገራዊ ጥርናፊ ንምድሓን ኤርትራን ኤርትራውነትን”** ስለዝኾነት፡ ኩሉ ኤርትራዊ መሳርዓት ናብ ሓደ ኣንፈት ከቐንዕ ኣለዎ። ሎሚ፡ ኩላህና ኤርትራውያን፡ ሃምናን ቀልብናን፡ ልዕላውነት ኤርትራን ኤርትራዊ መንነትን ኣብ ምድሓን ከድህብ ይግብኡ። ጽባሕ የርከቡሉ ኢዩ ዝባሃል ኣይኮነን።

ድሕሪ ናይ 30 ዓመታት ናይ ናጽነት ጊዜ፡ ሕጂ ኢሳያስ ንኤርትራ ናብ ኢትዮጵያ ንምጽንባር፡ ናይ ፈደረሽን መደባት ምስርዑ ዝሕብረና ነገር እንተሎ፡ **“ገበግ ኢሳያስ ከዝተወደእ”** ኢዩ። ኢሳያስን ስርዓቱን፡ ኩሉ ናይ መታለሊ ሜላታቶም ጸንቂቆም ኢዮም። ሎሚ ህዝቢ ኤርትራ ኢሳያስ ከምዝኸድዎን ከምዝጠለሞን ጽቡቕ ገይሩ ተረዲኢዎስ፡ ኣብ ኢሳያስ ዝነበሮ ታኣማምነት ጭራሽ የለን። እታ ኢሳያስ ዝጥቀመላ ዝነበረት ናይ መዕፈኒ መሳርሒ (ማሕበራዊ ተነጽሎ፣ ጽለመ፣ ምፍርራሕ፣ ምጎዕብባዕ፣ ወ.ዘ.ተ.) እንተኾነውን ተደፊራ ትሳዓር ኣላ። ሕጂ ካባና ዝድለ፡ ነቶም ንኢሳያስ ምድጋፍ ዘቐርጹ ዘለዉ ኤርትራውያን፡ ሓቛፊ ዝኾነ ናይ መቃለሲን ማሕበረ-ሰብኣውን ባይታ ከምዝንጸፈሎምን ምግባር ኢዩ። ነታ **“ዲላ ደገፍ ህዝቢ”** ናይ ኢሳያስ ተገሊላ ንኸትነቅጽ ወሳኒ ተራ ከጻወቱ ይኸእሉ ኢዮም። ከምቲ ኣንጭ **“ንዓይ ነንጭዋስ ናብ ለቕታ በለት”** ዝባሃል፡ ኤርትራ ካእ **“ንዓይ ንኤርትራስ ናብ ፈደረሽን”** ትብል ኣላ። ኤርትራውያን፡ ታሪኽ ናይ 1950ታት ከይድገም፡ ሕጂ ነዚ ሓደገኛ ወስታ ናይ ኢሳያስ ንምብርዓን ሓቢርና ጥሙር ቃልሲ ከነካይድ ታሪኻዊ ግዴታ ከምዘለና ምግንዛብ ከስገር ዘይግባእ ሓቂ ኢዩ።

ፍትሓዊ ቃልሲ ኣይሳዓርን ኢዩ!
ዝተቃለሰ ህዝቢ ይዕወት!